

A magyar fiatalok vallásossága és véleménye az egyes vallásokról

Balogh Adél

1. Szakirodalmi megalapozás

1.1. Fogalmi tisztázás

Munkám központi kérdése a fiatalok vallásossága és véleménye az egyes vallásokról. Ezen a ponton rögtön felmerül, hogy egyáltalán hogyan definiálhatjuk a vallást. A szakirodalomban sokféle magyarázat található, néhányat bemutatok ezek közül, majd meghatározom azok alapján, hogy jelen tanulmányomban hogyan fogom ezt a fogalmat használni.

Max Weber nyomán a vallás „*természetfeletti lények létezését feltételező vélekedések és gyakorlatok foglalatata*”¹ Tomka Miklósnak, a vallásszociológia kiemelkedő alakjának definíciója szerint „*a vallás a valóság olyan értelmezése, ami értelmessé tudja tenni a látszólag értelmetlen tényeket, mint az egyén végessége és korlátozottsága, mások önzése és hűtlensége, a világ hideg elidegenedettsége, a szenvedés és a halál*”². Mindez pedig hat dimenzióban jelenthet meg: hit, vallásgyakorlat, vallási ismeretek és szemléletmód, vallási érzések és élmények, a mindennapi magatartás vallási meghatározottsága és az emberi kapcsolatok, ezen belül is a vallási közösséghez való tartozás.³ Ezen megközelítések alapján dolgozatomban a „vallás” szót olyan értelemben fogom használni, mint egy valóságértelmezés, amely természetfeletti lények létezését feltételezi, és amelynek van intézményesült formája is a maga gyakorlataival és vélekedéseivel, továbbá amely részben vagy teljesen választ ad a világ igazságtalanságainak és létezésünk értelmének kérdéseire. Ide sorolható az összes magyarországi intézményesült keresztény és más történelmi vallás. Továbbá azt az egyént definiálom vallásosnak, akinél egyszerre jelenik meg a hit és vallásgyakorlat dimenziója,

---

¹ BÖGRE Zsuzsa – KAMARÁS István (2013), *Vallásszociológia*, Budapest, Luther, 18.

² BÖGRE – KAMARÁS (2013), 19.

³ BÖGRE – KAMARÁS (2013).

valamint akinél megjelenik egyfajta vallásos szemléletmód is, valamint ahhoz köthető érzelmek, például aki számára a vallása fontos az életében, és aki egy, a definícióm szerinti valláshoz tartozónak vallja magát. A szakirodalom ezt általában *egyházias vallásosságnak* hívja, másként fogalmazva a keresztény vallást tekintve ők az ún. *hitvalló keresztények*.⁴ Az én jelenlegi értelmezésemben az ún. egyházas vallásgyakorló, vagyis aki a vallását az intézményes kereteken belül gyakorolja – például istentiszteletre, misére vagy közösségbe jár – tekinthető vallásosnak. A vallásosnak nem mondhatók,⁵ vagyis akik vallási hiteket és gyakorlatokat elutasítják, a *világi humanisták*.⁶ E két csoport között van a szakirodalom szerint a *maga módján vallásosak* csoportja, ilyennek fogom tekinteni azokat, akiknél csak a *hit és vallásgyakorlat* dimenziója található meg, ám az ő számukra nem tölt be a vallásuk fontos szerepet, illetve azokat is ide sorolom, akik az intézményesült keretekhez képest egészen más módon gyakorolják a vallásukat. Ők a keresztény vallást tekintve az ún. *kulturális keresztények*, akiknél bizonytalan hithez párosul a vallási kultúra elemeiből való szabad egyéni választás.⁷

A vallásosság és vallás kérdése tehát nagyon sokrétű, komplex, és többféle értelmezés létezik. Kamarás szerint például a valláson lehet érteni „*történelmi vallást, a zsidó, a buddhista, a keresztény, a hinduista és az iszlám világvallást, vagy „az értelemdadásra, egységre, azonosulásra irányuló igénnyel”* is azonosítható, illetve lehet valláson érteni „*olyan általánosan elfogadott képzeteket [...], amelynek alapján az egyén szilárd értelmet és célt szabhat életének*”.⁸ Az általam bemutatott vallásdefiníció ezen értelmezéseknek a keveréke.

1.2. Az ifjúság vallásosságát meghatározó tényezők

Fontos tisztázni, hogy mit értek ifjúság alatt, ugyanis ahány (vallás)kutatás van, annyiféle értelmezés. Jelen dolgozatomban az 1995–1972 között születetteket fogom ifjúságnak nevezni. Ezt a kategóriát én hoztam létre, hogy

⁴ TOMKA Miklós (2006), *Vallás és társadalom Magyarországon*, Budapest – Piliscsaba, LOISIR Kft.

⁵ Őket vallástalannak, valláson kívülinek vagy felekezeten kívülinek fogom hívni, annak ellenére, hogy e fogalmak nem fedik le teljesen egymást.

⁶ FÖLDVÁRI Mónika (2009), *Vallásosság és értékek együttjárása a magyar társadalom generációiban*, In *Vallásosság és kultúra*, GEREBEN Ferenc (szerk.), Budapest, Faludi Ferenc Akadémia, 11–34.

⁷ TOMKA (2006).

⁸ KAMARÁS István (2001), *A homo religiosus jövője világszerte és hazánkban*, In *Magyarország nemzeti stratégiája 2020-ig*, BESZTERI – GERGŐ (szerk.), Veszprém, MTA Veszprémi Területi Bizottsága és Veszprémi Egyetem Európai Tanulmányok Központja, 319–340.

ebbe a kategóriába beletartozhassanak a főbb magyar ifjúság kutatásokban, pl. a Rosta által alkalmazott határok,⁹ továbbá a KSH statisztikáiban alkalmazott csoportok, valamint a szűk vagy tág értelemben vett Y generációs határok is, mely a modern korban születettekre vagy növekedettekre utal.

Az ifjúság vallásosságát számos tényező határozza meg, főként a modernizáció, globalizáció hatásai, generációs hatások, továbbá magyar történelmi tényezők is vannak.

A globalizáció következtében a legtöbb ember élete során számos helyzettel és szubkultúrával találkozik, így többféle világlátással is, melyeknek komoly formáló hatása lehet az egyénre. Továbbá egy *modernizációs folyamat* is zajlik, mely Tomka alapján „a társadalmi rendszernek az a változása, amelyben az általános és átfogó érvényű kulturális szabályozást sajátos funkciókhoz igazodó, »célracionális«, öntörvényű és önszabályozó alrendszernek [...] kialakulása váltja fel”.¹⁰ Fontos megemlíteni az ún. szekularizációs elméletet is, amely szerint „a társadalom egyes részei és a kultúra egyes elemei kikerülnek a vallási intézmények és szimbólumok uralma alól” – idézi Rosta,¹¹ illetve „Maga a vallás nem tűnik el szükségszerűen [...], hanem maga is speciális részterületté, bizonyos társadalmi rétegek »vallási igényei« érvényesítésének gyakorlatává és intézményévé válik.” – írja Tomka.¹² Ez a folyamat pedig nemcsak társadalmi szinten megy végbe, hanem az egyén tudatában is, és így egyre többen tudják a világot és a saját életüket is vallási magyarázatok nélkül elképzelni. Továbbá, mivel már nincsenek az élet minden területére kiterjedő szabályok, és az intézményes ideológiák nem nyújtanak kötelező, egységes értelmezési rendszert, ezért egyre többen fognak válogatni a vallási kultúra elemeiből, így létrehozva egy egyéni kombinációt. Tehát a vallásnak új társadalmi formája jelenik meg, melyben az egyéni döntések szerepe növekszik, az intézményes keretek pedig csökkennek.¹³

⁹ ROSTA Gergely (2013), *Hit és vallásgyakorlat*, In *Magyar ifjúság 2012: Tanulmánykötet*, SZÉKELY Levente (szerk.), Kutatóközpont [h. n.].

¹⁰ TOMKA (2006).

¹¹ ROSTA Gergely (2008), Szekularizáció vagy privatizáció? – A vallásosság változása Magyarországon a rendszerváltás utáni másfél évtizedben, In CSISZÁR – ROSTA (szerk.), *Ami rejtvé van s ami látható: Tanulmányok Gereben Ferenc 65. születésnapjára*, Budapest – Piliscsaba, LOISIR Kft, 441–452; id. 443.

¹² TOMKA (2006), 16–17.

¹³ FÖLDVÁRI Mónika (2007), Gondolatok és adatok a vallásosság alakulásáról, In HEGEDŰS – RÉVAY (szerk.), *Úton... Tanulmányok Tomka Miklós tiszteletére*, Szeged, Szegedi Tudományegyetem BTK Vallástudományi Tanszék, 267–281.

A magyar ifjúságot érő generációs hatásokhoz az Y generációs¹⁴ jellemzőket kell megismernünk és azok hatását a vallásosságukra. Tari Annamária szakpszichológus az *Y generáció* című könyvében ír arról, hogy ennek a korosztálynak a tagjai inkább kerülnek azokat a helyeket, ahol a túlzott lojalitás elvárt, és nehezebben köteleződnek el.¹⁵ Éppen ezért a fiatalok nagy kérdéseire választ sokszor azok az új vallási vagy kvázi vallási irányzatok tudnak adni, amelyeknek nem szükséges mélyebben elköteleződni, illetve amelyek sokszor ezoterikus, keleti gyökerekre vezethetők vissza.^{16, 17}

Végül meg kell említeni a történelmi hatásokat is, melyeknek különösen nagy szerepük van a fiatalság vallásokról kialakított képére a posztszovjet sajtóságok miatt. Tomka szerint a kommunista „társadalmi kísérlet” át akarta alakítani az emberek gondolkodásmódját és értékrendjét, és leglátványosabban azokkal a szervezeti formákkal konfrontálódott, amelyek a vallásban és egyházakban testesültek meg, ez pedig általános elvallástalanodáshoz vezetett Magyarországon.¹⁸ Ugyanakkor a rendszerváltás után ismét szabaddá vált a vallásgyakorlás, és ez, valamint az iskolai hitoktatás és az egyházi iskolák működtetése a legfiatalabb korosztályok nagyobb arányú vallási szocializációját segítették elő.¹⁹ Ugyanakkor az is tény, hogy a II. világháború előtt szocializálódott, vallásos legidősebb korosztályok eltűnőben vannak, így az ő vallásra nevelő hatásuk csökkenőben van a mai fiatalságban, és egyre inkább az a korosztály marad meg, akit nagy arányban nem neveltek vallásosan a szocializmus hatásai miatt, és már a nagyszüleiket, dédszüleiket sem. Ugyanakkor a nevelés fontosságának kiemelkedő szerepe van a vallásosság kialakulásában, és kutatások bizonyítják, hogy a vallásos nevelésben részesültek döntő többsége nem távolodik el teljes mértékben az egyháztól.²⁰

¹⁴ Ez a korosztály nagyjából az általam vizsgált korosztálynak tekinthető.

¹⁵ TARI Annamária (2010), *Y generáció: Klinikai pszichológiai jelenségek és társadalomlélektani összefüggések az információs korban*, Budapest, Jaffa.

¹⁶ KAMARÁS István (2002), Új vallási jelenségek Magyarországon, In *A zárva várt Nyugat – Kulturális globalizáció Magyarországon*, Kovács (szerk.), Budapest, Sík Kiadó, 189–215.

¹⁷ TARI (2010).

¹⁸ TOMKA (2006).

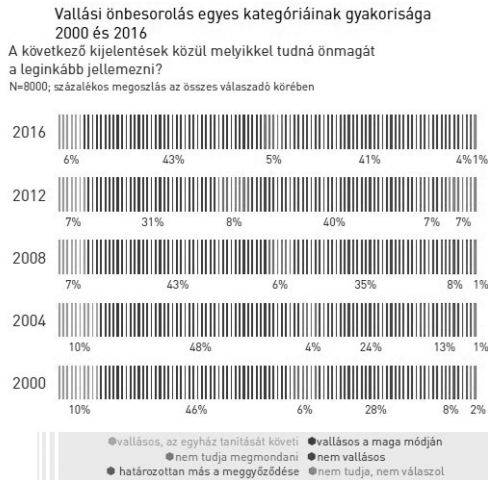
¹⁹ ROSTA Gergely (2007), A magyarországi vallási változás életkori aspektusai, In *Úton... Tanulmányok Tomka Miklós tiszteletére*, HEGEDŰS – RÉVAY (szerk.), Szeged, Szegedi Tudományegyetem BTK Vallástudományi Tanszék, 297–309.

²⁰ ROSTA (2013).

1.3. A magyar fiatalok vallásossága

Az ifjúság vallásosságára vonatkozó adatok a hatvanas évek óta állnak rendelkezésre, a teljesség igénye nélkül a következő vizsgálatok adataiból merítettek a kutatók: Európai Értékrend Vizsgálat (EVS), International SocialSurvey Program (ISSP), Religious and Moral Pluralism (RAMP), Ifjúság kutatások (2000, 2004, 2012, 2016). Módszertanilag fontos kiemelni, a vallásos és nem vallásos öntudatú csoportok nem különböznek egymástól radikálisan, nincs köztük éles választóvonal, és éppen ezért a vallási önjellemzést csak nagyon feltételesen lehet kezelni.²¹

A 2016-os Ifjúság kutatás alapján 2000–2016 között így néz ki a magyar fiatalok (15–29 év) vallási önbesorolása (1. ábra):

1. ábra

Ifjúság kutatás 2016 – Vallási önbesorolás.²²

Látható az ábrán, hogy az egyházi tanítást követők száma csökkent az évek során, míg a magát nem vallásosnak mondók aránya jelentősen növekedett, 16 év alatt 13 százalékponttal nőtt. Figyelemre méltó, hogy 2012-ről 2016-ra 3 százalékponttal csökkent azok aránya, akik határozottan más meggyőződésekben vannak, míg ugyanezen négy év alatt a magát vallásosnak mondók

²¹ TOMKA (2006).

²² SZÉKELY Levente – SZABÓ Andrea (szerk.), *Magyar Ifjúság kutatás 2016*.
www.ujnemzedek.hu/.../de.../files/magyar_ifjusag_2016_a4_web.pdf. (2017-02-28)

aránya 12 százalékponttal nőtt, amely megoszlás a teljes sokaságon belül megegyezik a 2008-as értékkel, és a 2000-estől sem áll távol. Az látható, hogy kezd kettéválni a fiatalok vallási önbesorolása: maga módján vallásos vagy nem vallásos.

Jelen kutatás keretein túlmutat, de érdemes a további vizsgálatra az, hogy 2012-ben a nem válaszolók aránya miért volt annyira magas (7%) a többi évhez képest, vajon ez adatfelvételi eltérés, vagy más az okozója? A vallásos a maga módján csoport aránya is kiugróan alacsony a többi évhez képest (min. 10 százalékponttal), és az 5 év eredményei közül egyedül ebben az évben volt nagyobb arányú a nem vallásosak aránya, mint a maga módján vallásosaké. Az is érdekes lehet, hogy a 16 év során miért növekedett 13 százalékponttal a nem vallásosak aránya, mely növekedés főként az egyházasan vallásosak arányának csökkenésében, továbbá a határozottan más meggyőződésűek arányának (felére) csökkenésében keresendő. Mindez vajon azt jelentheti, hogy a nem vallásos fiatalok aránya egyre nő az évek során, de ez nem egy határozottan nem vallásosságot jelent, csak inkább ismerethiányt, mert a rokonságban, barátaik körében egyáltalán nem is találkoznak a vallással, de egyébként nincsenek (határozottan) ellene?

Érdemes megvizsgálni a 2016-ban majdnem egyenlő arányt képviselő két csoportot, a *vallásos a maga módját* és a *nem vallásost*. A szakirodalom alapján a *vallásos a maga módján* csoporthoz tartozó fiatalok vallási érdeklődése nagyon sokféle, de ez kevésbé köthető az egyházi vallásossághoz, inkább a keresztény vagy egyházas valláson kívüli érdeklődés, pl. az ezotériához.²³ Nekik ún. heterodox hitük van, ami azt jelenti, hogy olyan tanításokban is hisznek, melyek a keresztény tanokkal nem egyeztethetők össze, mint pl. a reinkarnáció. Körükben legnépszerűbbek az új vallási mozgalmak is, melyek legfőbb jellemzőit az ezredvégi újokkultizmusban és a keleti vallások nyugati formáiban találhatjuk meg. Ilyen irányzatok például a hazai buddhizmus, melynek legpopulárisabb és legnagyobb létszámú vonulata a Tibeti Buddhista Közösség, valamint a New Age típusú szellemi mozgalmak, a Jehova Tanúi, a Hit Gyülekezete és a Krisna-tudatúak közössége.²⁴

A magukat *nem vallásosnak* tartó fiatalok egy része egyházi értelemben valóban nem vallásos, de hisz természetfeletti és azzal rokon dolgokban, tehát valójában ateistának sem nevezhetők.²⁵

²³ ROSTA (2007).

²⁴ KAMARÁS (2002).

²⁵ TOMKA (2006).

2. Empirikus vizsgálat eredményei

2.3. Kutatási módszertan

A szakirodalom által vázolt trendeket vizsgálándó kérdőívet készítettem, melyet az általam definiált *fiatal* korosztály tagjaival tölttettem ki, hiszen ez a korosztály újszerű jellemzőkkel bír a modern világ következtében, ezért a vallásosságuk alakulását és véleményüket más vallásokról fontos felderíteni.

Ezen belül is a felsőoktatásban tanulókra, vagy ott végzettekre koncentráltam, hiszen mint magas végzettségűek, nagy befolyással bírhat a véleményük a társadalomban, de mint a legújabb kutatásokból kiderült, már nincs különbség vallásosságban a különböző végzettségűeknél, sőt, ők már inkább vallásosabbak, mint a kevésbé képzettek.²⁶

Kérdőívemet a Google Űrlap nevű szolgáltatással készítettem el, és egy néhány fős kontrollcsoport segítségével az első változat javított verzióját ezen a felületen keresztül tölttettem ki, az *adattisztítás* után a mintám 278 fős, akiknek életkora 18 és 36 év közötti. A kitöltés anonim és önkéntes alapú volt, nem véletlen mintavétellel történt a kitöltők kiválasztása.

A kérdőív tartalmát tekintve az általános információk begyűjtésén kívül egyrészt nominális skálákat használtam arra, hogy megtudjam, a kitöltő meg van-e keresztelve, vallásos nevelésben részesült-e, milyen vallásúnak tartja magát, és azt miként gyakorolja, ha ez jellemző. Továbbá azt is így próbáltam felmérni, hogy a mintában szereplők szeretnék-e megismerni a következő vallásokat: *római katolikus, görög katolikus, református, evangélikus, baptista, Jehova Tanúi, Hit Gyülekezete, mormon, iszlám, izraelita vallás, buddhizmus, Krisna-tudat*, melyeket a KSH népszámlálási statisztikáiból gyűjtöttem össze, a legnagyobb számú követővel rendelkező keresztény vallásokat választottam ki, valamint a kutatási kérdésem tekintetében releváns vallásokat. Továbbá intervallumskálán igyekeztem megtudni néhány főbb jellemzőt a kitöltők világ- és vallásnézetéről, végül arra is rákérdeztem, hogy mennyire ismerik és értenek egyet a már korábban említett vallásokkal, és mennyire szeretnék jobban megismerni azokat.

2.4. A kitöltők jellemzői

A következő (1.) táblázat mutatja a kitöltők főbb, a kérdőív segítségével feltárt demográfiai jellemzőit.

²⁶ ROSTA (2007).

Nem	Megoszlás a teljes mintában (n=278)
Férfi	46%
Nő	54%
Végzettségi szint	
Érettségi, felsőfokú szakképzés vagy alapképzésben tanul	43%
Alapképzés	43%
Mesterképzés / osztatlan egyetemi képzés	14%
Lakhely	
Főváros	50%
Megyeszékhely	19%
Város	21%
Falu/kisközség	10%
Tanulmányi/végzettségi terület	
Gazdasági	46%
Műszaki	27%
Humán	27%

1. táblázat

A kérdőívet kitöltők alapvető jellemzőinek megoszlása.²⁷

A kitöltők általános érdeklődését tapasztaltam a téma iránt, mert többen kértek értesítést a kutatás eredményéről, vagy kiemelték, hogy mennyire érdekesnek találták a témát. A „*Ha a témával kapcsolatban hozzászólásod, véleményed van, azt ide tudod leírni*” nem kötelezően kitöltendő mezőt pedig 60-an töltötték ki a saját véleményükkel.

2.5. A válaszok vizsgálata a nemek tekintetében

A 2. táblázat mutatja a kitöltők vallási nézeteivel kapcsolatban, hogy nemenként milyen megoszlásúak a válaszok. Ami kiemelő, hogy a nők nagyobb százalékának fontos a vallás az életében, mint a férfiaknak, majdnem tíz százalékponttal. Továbbá inkább tartják magukat a nők spirituálisnak, nyitottabbak az ezotériára is, mint a férfiak, és jóval nagyobb arányban hisznek egy

²⁷ Az 1-5. táblázatok és a 2-5. ábrák a szerző saját készítésű munkái. [szerk.]

természetfeletti hatalom létezésében, mintegy a nők 83%-a, a férfiak 66%-ával szemben. Nagyobb arányban hisznek Istenben is a nők, azonban ez csak a 72%-ukra igaz, tehát a természetfeletti hatalmat egy részük nem nevezi Istennek.

Nem	Nem válaszolt	Egyáltalán nem ért egyet vagy inkább nem ért egyet	Inkább egyetért vagy teljesen egyetért
Fontos a vallás az életemben			
Férfi	0%	52%	48%
Nő	1%	44%	55%
A vallás mindenkinek a magánügye			
Férfi	2%	35%	64%
Nő	4%	34%	62%
Spirituálisnak tartom magam			
Férfi	3%	58%	39%
Nő	3%	49%	48%
Hiszek egy természetfeletti hatalom létezésében			
Férfi	6%	28%	66%
Nő	2%	15%	83%
Érdekelnek a keleti vallások			
Férfi	2%	59%	40%
Nő	1%	54%	44%
Érdekel az ezotéria			
Férfi	2%	86%	12%
Nő	1%	74%	24%
Hiszek Istenben			
Férfi	4%	35%	61%
Nő	3%	26%	72%

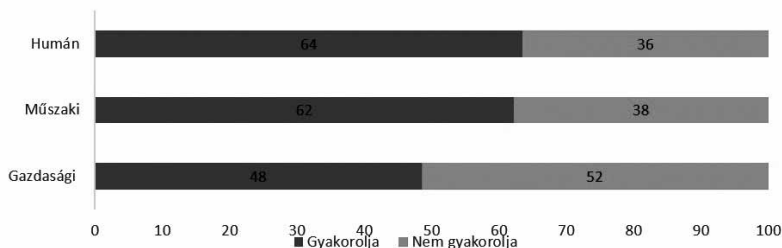
2. táblázat

A vallásos hittel kapcsolatos válaszok megoszlása a nemeken belül (%).

Megjegyzendő még az is, hogy a nők nagyobb százalékban gyakorolják valamilyen módon a vallásukat (nők 30%, férfiak 25%).

2.6. A válaszok vizsgálata végzettség tekintetében

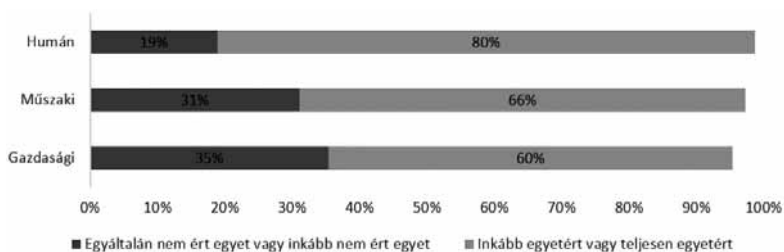
A 2. ábra mutatja be a végzettségi vagy tanulmányterületeken belüli vallásgyakorlást. Látható, hogy a gazdasági területről érkezők nagyobb arányban nem gyakorolnak semmilyen vallást, a gazdasági területről jövő kitöltők több mint felére igaz ez. A humán és műszaki területek képviselői ugyanakkor több mint 60%-a gyakorolja a vallását valamilyen módon.

2. ábra

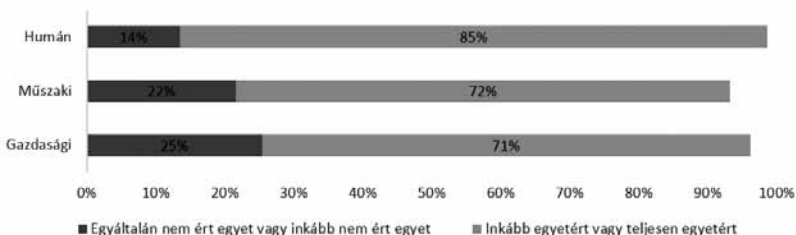
Végzettségi/tanulmányi terület szerinti vallásgyakorlás megoszlása (%).

A nemeknél bemutatott vallási hitekreadott válaszokból kiderül, hogy a legkevésbé a gazdaságiaknak nem fontos a vallás az életében (45%), míg a humán terület képviselőinek 66 %-ának fontos. A gazdaságiak gondolják legnagyobb arányban, hogy a vallás mindenkinek a magánügye (68 %), szemben a humán terület képviselőivel, akiknek 53 %-a gondolja így. A következőkben látható a 3. ábra a „Hiszek egy természetfeletti hatalom létezésében” kérdésre adott válaszok nemeken belüli megoszlásáról, illetve a 4. ábra a „Hiszek Istenben” kérdésre adott válaszok nemeken belüli megoszlásáról. Az ábrán nem ábrázolt, a 100%-hoz hiányzó rész az egyes végzettségeknél a „Nem válaszolt” kategória.

3. ábra

„Hiszek Istenben” kérdésre adott válaszok nemeken belüli megoszlása (%).

4. ábra

„Hiszek egy természetfeletti hatalom létezésében” kérdésre adott válaszok nemeken belüli megoszlása (%).

Látható, hogy a természetfeletti hatalmat a kitöltők nem minden esetben hívják Istennek, azonban leginkább a műszakiakra jellemző e kettőnek a párosítása, és a gazdaságiaknál vannak a legnagyobb arányban, akik Istenben nem, de egy természetfeletti hatalom létezésében hisznek. Az ezotériában a műszakiak csak 8%-a hisz valamennyire, míg a gazdaságiaknál ez az arány 26%, a humán területek képviselőinél pedig 18%. A műszakiak tartják legkevésbé spirituálisnak magukat (34%), a humán területen ez 53%. Ugyanakkor a keleti vallások a humán terület képviselőit csak 35%-ban érdeklik, a műszakiakat 32%-ban, és a gazdaságiakat 52%-ban.

2.7. A kitöltők felekezeti hovatartozásának megoszlása és a vallási hovatartozás önbesorolásának problémájának kiküszöbölése

Korábban már volt róla szó, hogy a vallási önbesorolást²⁸ fenntartásokkal kell kezelni, hiszen a kitöltők egészen különböző módon értelmezhetik a vallásukra

²⁸ Az erre vonatkozó, egyválasztós kérdés a kérdőívben: „Milyen vallású vagy?”

irányuló kérdést. Nekem el kellett különítenem a valóban vallásos és nem vallásos csoportokat az általam korábban megadott definíció segítségével. Különbféle kérdések segítségével, mely vonatkozott a vallásos definíciójának egyes elemeire, sikerült elkülönítenem az egyházas vallásosságúakat, azon belül is meghagyva őket az általuk besorolt vallási kategóriában. Aki pedig nem gyakorolja a vallását valamely egyház tanítása szerint, vagy nincs természetfeletti erőben hite, őket függetlenül a saját önbesorolásuktól *vallási közösséghez, felekezethez nem tartozónak* tekintem, tehát ez a kategória vegyesen tartalmaz hívőket és nem hívőket is, de nem kötődnek egyházhoz életmódjukat tekintve. Ez az átsorolás a mintában összesen 77 kitöltőt (27%) érintett. A következő táblázat mutatja, hogy az egyes felekezetekhez hányan sorolták magukat a kitöltők közül, majd az egyes felekezeti kategórián belüli kereszteltségi arány is látható. A legmagasabb ennek az aránya a baptistán kívüli, gyermekkeresztséget valló történelmi keresztény egyházak között.

Végül pedig látható az általam létrehozott vallási besorolás is a 3. táblázatban, és lényegében az mondható, hogy *valójában*, tehát nemcsak hivatalosan, a kitöltők felekezeti megoszlása az általam létrehozottak szerint alakul. Az azonban különösen érdekes, hogy a római katolikusok esetében ez 22 százalékpontos változást jelent, a reformátusok esetében pedig csak 6 százalékpontot. Azaz többen jelölték be kereszteltség, esetleg neveltetés alapján, hogy római katolikus vallásúak, miközben nem hívők és nem is gyakorolják a vallásukat, az nem fontos a számukra, mint a reformátusok közül, akik inkább csak akkor jelölték be, hogy ők a reformátusokhoz tartoznak, hogyha a vallás ténylegesen fontos a számukra, és hit is kapcsolódik hozzá. Ennek okainak a vizsgálata túlmutat jelen munkámon, bár friss kutatásokkal egybefüggő eredmény.²⁹ A jelenség oka lehet például az, hogy a római katolikus felekezet erősebb vallási identitást nevel, mint a református, amelyet hit és vallásosság nélkül sem hagynak el a felnőtté érő, katolikusként nevelkedett fiatalok. Ellenben a református felekezet kevésbé nevel erős vallási identitást, így az annak keresztelt vagy nevelt, de vallástól távol kerülő fiatal nem is érzi magát reformátusnak, és akik mégis ezt vallják magukról, ők valóban hívő emberek. Azonban mindez általam empirikusan külön nem vizsgált, sem nem bizonyított.

²⁹ CSANÁDY Márton Tamás (2016), *Protestant ethic, religiosity and migration in Hungary near to the 500th anniversary of the Reformation*, Session: Religion in the Public Sphere, International Sociological Association, 3. ISA Word Forum of Sociology, Bécs, 2016. 07. 14.

Valláshoz tartozás (fő)	Önbevallás alapú vallási megoszlás a teljes mintán belül	Kereszteltek megoszlása valláson belül önbevallás alapján	Egyéb kérdésekre adott válaszok alapján általam képzett megoszlás
Római katolikus	47%	98%	25%
Református	24%	98%	18%
Egyéb	13%	84%	13%
<i>Ebből:</i>			
Görög katolikus	2%	100%	-
Baptista	2%	67%	-
Evangélikus	5%	100%	-
Egyéb keresztény	3%	63%	-
Izraelita (zsidó)	1%	50%	-
Vallási közösséghez, felekezethez nem tartozó	16%	31%	44%
Összesen	100%		100%

3. táblázat

Felekezethez tartozás önbesorolás és saját besorolás alapján.

A következőkben az általam létrehozott megoszlást fogom felekezeti hovatartozás szerint mérvadónak tekinteni, amely szerint a kitöltők közel 44%-a semmilyen felekezethez sem tartozik, és a felekezethez tartozók többsége pedig római katolikus.

2.8. A vallásgyakorlás módjának megoszlása a mintában

A 4. táblázat azt mutatja meg, hogy önbevallás szerint a teljes mintában hogyan oszlik meg a vallásos nevelésben részesültek aránya, illetve ezen arányokhoz milyen vallásgyakorlási mód tartozik.

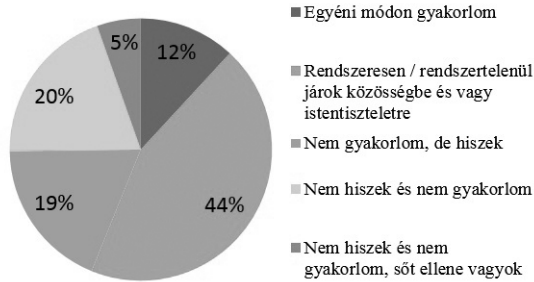
Vallásos nevelésben részesültem	Vallásgyakorlás módja (%)							Összesen
	Egyéni módon gyakorlom	Rendszeresen / rendszertelenül járok közösségbe	Rendszeresen / rendszertelenül járok misére/ istentiszteletre	Rendszeresen / rendszertelenül járok misére/ istentiszteletre és közösségbe	Nem gyakorlom, de hiszek	Nem hiszek és nem gyakorlom	Nem hiszek és nem gyakorlom, sőt ellene vagyok	
Igen	1	2	12	12	1	1	0	30
Részben	8	1	7	6	11	3	2	38
Nem	3	1	1	2	7	15	3	32
Összesen	12	4	21	20	19	20	5	100

4. táblázat

A vallásgyakorlás módjának megoszlása a teljes sokaságban a vallásos neveléshez képest (%).

A kitöltők közel egyharmada részesült saját bevallása szerint vallásos nevelésben, és közülük vannak a legnagyobb arányban azok, akik rendszeresen vagy rendszertelenül járnak misére, istentiszteletre, esetleg közösségbe is, részben ők tekinthetők az egyháziasan vallásosoknak, és ez alátámasztja a szakirodalomból azt, hogy a vallásosság kialakulásában nagy szerepe van a nevelésnek. A részben vallásos nevelésben részesülők közül azok vannak arányaiban a legtöbben, akik nem gyakorolják a vallásukat, de van valamilyen hitük, és akiket nem neveltek vallásosan, azoknak legnagyobb része nem hisz és nem gyakorolja a vallását. Közülük vannak a legtöbben azok, akik határozottan ellenzik a vallásokat. A kitöltők majdnem fele jár bizonyos időközönként egyházi alkalmakra ezen adatok alapján, de mivel a kérdőív a rendszerességre nem kérdezett rá, ezért ebbe beletartoznak a minden héten járók és az évente egyszer járók is.

Az 5. ábra szemlélteti a mintában a vallásgyakorlás megoszlását, a szemléltetés kedvéért.

5. ábra

A teljes mintán belül a vallásgyakorlás módjának megoszlása.

2.9. Az egyes vallások megismerése utáni vágy felekezetenként és vallásos beállítódás szerint

Dolgozatomban, ahogy már bemutattam, a felekezethez tartozók közül a római katolikusok – későbbiekben csak katolikusoknak hívom őket – és a reformátusok vannak többségben. Ezért az elemzések során őket, illetve az ő vélekedésüket fogom bemutatni, általában ellentétbe állítva a felekezethez nem tartozókkal, amely vegyesen tartalmaz vallástól nagyon távoliakat, de nem egyházas hittel rendelkezőket is.

A 5. táblázat azt mutatja be, hogy a kérdőívemben megkérdezett egyes vallási irányzatokról hogyan vélekednek a katolikus, illetve a református kitöltők.

Vallási irányzat, felekezet	Katolikus vallásúak		Református vallásúak		„Megismerném jobban” átlaga (%)
	Megismerném jobban (%)	Nem akarom jobban megismerni (%)	Megismerném jobban (%)	Nem akarom jobban megismerni (%)	
Római katolikus	73	28	44	56	58
Görög katolikus	55	45	48	52	52
Református	54	46	74	26	64
Evangélikus	54	46	62	38	58
Baptista	36	64	60	40	48
Jehova Tanúi	15	86	22	78	18
Hít Gyülekezete	12	88	24	76	18
Mormon	20	80	28	72	24
Iszlám	42	58	44	56	43
Izraelita	46	54	48	52	47
Buddhista	61	39	34	66	47
Krisna-tudatúak	22	78	22	78	22
Átlag (%)	44	65	46	63	45

5. táblázat

A két legnagyobb arányú felekezet képviselőinek vélekedése a többi felekezetről, vallási irányzatról.

Látható, hogy mind a katolikusok, mind a reformátusok átlagosan kevesebb mint fele szeretné megismerni az egyes felekezeteket, tanokat. A katolikusok legnagyobb arányban a saját vallásukat ismernék meg jobban, illetve a buddhizmusra is nagyon nyitottak, míg legkevésbé a Jehova Tanúira és a Hít Gyülekezetére. A reformátusok is leginkább a saját vallásukat ismernék meg, illetve a többi protestáns irányzatot, viszont ők a buddhizmusra sokkal kevésbé kíváncsiak, mint a katolikusok, illetve a római és görög katolikus vallásokra sem kíváncsiak olyan mértékben, mint amilyenben a katolikusok a protestáns

irányzatokra. Kicsit nyitottabbak a katolikusoknál a Jehova Tanúira, a Hit Gyülekezetére és a Mormon Egyházra is. Az átlagokat tekintve az mondható el, hogy az egyes felekezetek közül a legérdekesebbek a katolikusok és reformátusok számára a történelmi keresztény egyházak, valamint az iszlám, izraelita és buddhista vallás, míg az újkeletű egyházak, illetve a Krisna-tudat kevésbé.

A 6. táblázat bemutatja, hogy a valláshoz tartozók, mely kategóriába már nemcsak a katolikusok és reformátusok, hanem a kisebbekhez tartozók is beletartoznak – de csak a keresztények – összevetve a valláshoz nem tartozókkal mennyire érdeklődnek az egyes vallások, felekezetek iránt.

Vallási irányzat, felekezet	Valláshoz nem tartozó		Valláshoz tartozó		„Megismerném jobban” átlaga (%)
	Megismerném jobban (%)	Nem akarom jobban megismerni (%)	Megismerném jobban (%)	Nem akarom jobban megismerni (%)	
Római katolikus	31	69	61	40	46
Görög katolikus	28	72	52	48	40
Református	39	62	62	38	50
Evangélikus	30	70	57	43	44
Baptista	28	72	46	54	37
Jehova Tanúi	9	91	18	82	13
Hit Gyülekezete	10	90	17	83	13
Mormon	16	84	24	77	20
Iszlám	33	67	43	57	38
Izraelita	33	67	47	53	40
Buddhista	65	35	50	50	57
Krisna-tudatúak	24	76	22	78	23
Átlag (%)	31	78	45	64	38

6. táblázat

A valláshoz tartozók és valláshoz nem tartozók vélekedése az egyes vallásokról.

A valláshoz nem tartozók számára a buddhizmus a legérdekesebb, és a történelmi keresztény egyházak nagyjából annyira érdekesek a számukra, mint az iszlám vagy izraelita irányzatok, közelítőleg az egyharmaduk szeretné jobban megismerni ezeket. A valamilyen keresztény valláshoz tartozók átlagosan jobban érdeklődnek más vallások iránt, a Krisna-tudat és a buddhizmus kivételével mindegyik másik irányzat jobban érdekli őket, mint a nem vallásosokat, itt megjelenik a szakirodalomban is említett keleti irányzatokra való nyitottsága a fiataloknak, valamint az egyháziasságtól való elfordulás is.

3. Összegzés

Összességében tehát elmondható, hogy a kérdőíves kutatásom alátámasztja a szakirodalmat, azaz hogy a saját módon vallásosok aránya viszonylag nagy a fiatalok körében. A természetfeletti erők iránti érdeklődés egyáltalán nem elenyésző, sőt az istenhit sem, csak az egyházi keretek közötti vallásosság van kisebbségben. Általában a római katolikusok és reformátusok a saját vallásaikat, vagy ahhoz közel állókat szeretnék jobban megismerni, illetve a katolikusok, valamint a vallástalanok is nagyon nyitottak a buddhizmus tanaira. A nők sokkal fogékonyabbak mind az ezotériára, természetfeletti erőkre, mind a vallásosságra, ahogy a humán és műszaki területek képviselői is, szemben a gazdaságiakkal, ugyanakkor a műszakiak kevésbé vallják magukat spirituálisnak. Összességében a keleti irányzatok keresztény alapú kultúrával való keveredése erőteljes a fiatalok között, míg a keresztény egyház tanainak követése elenyésző, ugyanakkor a klasszikus istentagadás és ateizmus is kisarányú a körükben. A kutatás jövőjét tekintve hasznos lenne néhány év múlva, amikor ez a korosztály idősebb lesz, ugyanilyen felmérést végezni a körükben, mellyel vizsgálható lenne a nézetek változása az életkor tekintetében is.

Bibliográfia

- BÖGRE Zsuzsa – KAMARÁS István (2013), *Vallásszociológia*, Budapest, Luther.
- CSANÁDY Márton Tamás (2016), *Protestant ethic, religiosity and migration in Hungary near to the 500th anniversary of the Reformation*, Session: Religion in the Public Sphere, International Sociological Association, 3. ISA Word Forum of Sociology, Bécs, 2016. 07. 14.
- FÖLDEVÁRI Mónika (2007), *Gondolatok és adatok a vallásosság alakulásáról*, In *Úton... Tanulmányok Tomka Miklós tiszteletére*, HEGEDŰS – RÉVAY (szerk.), Szeged, Szegedi Tudományegyetem BTK Vallástudományi Tanszék, 267–281.
- FÖLDEVÁRI Mónika (2009), *Vallásosság és értékek együttjárása a magyar társadalom generációiban*, In *Vallásosság és kultúra*, GEREBEN Ferenc (szerk.), Budapest, Faludi Ferenc Akadémia, 11–34.
- KAMARÁS István (2001), *A homo religiosus jövője világszerte és hazánkban*, In *Magyarország nemzeti stratégiája 2020-ig*, BESZTERI – GERGŐ (szerk.), Veszprém, MTA Veszprémi Területi Bizottsága és Veszprémi Egyetem Európai Tanulmányok Központja, 319–340.
- KAMARÁS István (2002), *Új vallási jelenségek Magyarországon*, In *A zárva várt Nyugat – Kulturális globalizáció Magyarországon*, KOVÁCS (szerk.), Budapest, Sík Kiadó, 189–215.
- ROSTA Gergely (2007), *A magyarországi vallási változás életkori aspektusai*, *Úton... Tanulmányok Tomka Miklós tiszteletére*, In HEGEDŰS– RÉVAY (szerk.), Szeged, Szegedi Tudományegyetem BTK Vallástudományi Tanszék, 297–309.
- ROSTA Gergely (2008), *Szekularizáció vagy privatizáció? – A vallásosság változása Magyarországon a rendszerváltás utáni másfél évtizedben*, In *Ami rejtve van s ami látható: Tanulmányok Gereben Ferenc 65. születésnapjára*, CSISZÁR – ROSTA (szerk.), Budapest – Piliscsaba, LOISIR Könyvkiadó Kft., 441–452.
- ROSTA, Gergely (2013), *Hit és vallásgyakorlat*, In *Magyar ifjúság 2012 – Tanulmánykötet*, SZÉKELY Levente (szerk.), Kutatóközpont [h. n.].
- TARI Annamária (2010), *Y generáció: Klinikai pszichológiai jelenségek és társadalomlélektani összefüggések az információs korban*, Budapest, Jaffa.
- TOMKA Miklós (2006), *Vallás és társadalom Magyarországon*, Budapest – Piliscsaba, LOISIR Kft.
- SZÉKELY Levente – SZABÓ Andrea (szerk.), *Magyar Ifjúság kutatás 2016*. www.ujnemzedek.hu/.../de.../files/magyar_ifjusag_2016_a4_web.pdf. (2017-02-28)

